

parla el català d'ara

Nota del traductor

XAVIER PÀMIES

La novel·la del malaguanyat John Kennedy Toole va ser traduïda per Maria Antònia Oliver amb el títol originari d'*Una conxorxa d'enzes* (Pòrtic, 1988), i uns quants anys més tard va reaparèixer amb el títol *La conxorxa dels ximpls* (Columna, 1997). Ara, vint-i-set anys després d'aquella primera traducció en català, se'n publica aquesta altra amb el títol *Una confabulació d'imbècils*, amb uns criteris de traducció bastant diferents de la versió anterior.

A les *Actes del III Congrés internacional sobre traducció* (UAB, 1996), Josep Julià feia referència a dos aspectes essencials en la traducció d'Oliver: per una banda, l'adscripció del català triat a la variant central, concretament a la variant barcelonina, amb castellanismes inclosos; i, per una altra, la "convencionalitat" de la parla del negre Burma Jones, el personatge de la novel·la que utilitza un registre més vulgar i característic.

Julià equipara "convencionalitat" amb artifici i inversemblança, un recurs que Oliver ja reconeix en una nota introductòria de la seva traducció. Pel que fa a la meua opció com a traductor, el meu principi essencial és precisament el contrari: perseguir la màxima versemblança i la màxima naturalitat possibles.

Des del to elevat fins al vulgar

Hi ha uns quants treballs (estudi de Fennell i Bennet dins *American Speech*, hivern 1991; tesi de Vighy Hanna sobre la parla de Burma Jones, Universitat de São Paulo, 2006) que tracten de la gran variació lingüística que apareix a la novel·la de Toole, des del to elevat i grandiloqüent de l'Ignatius fins al registre vulgar de Jones, passant pels altres registres vulgars de la mare de l'Ignatius, la seva amiga Santa Battaglia i la Darlene, o els registres més estàndards de l'agent Mancuso, el senyor Robichaux, el matrimoni Levy i Myrna Minkoff, entre d'altres.

En tot cas, aquesta variació lingüística s'havia d'intentar mantenir a la traducció. Partint de la base que

l'anglès de Nova Orleans no és de cap manera una llengua minoritzada i colonitzada pel castellà com sí que ho és el català, la meua decisió va ser utilitzar com a base la meua variant lingüística pròpia (central no estrictament barceloní) sense recórrer a cap castellanisme flagrant (dels que encara avui dia alguns novel·listes catalans destaquen amb cursiva a les seves obres), i marcant les variacions de l'original amb els diferents registres propis de què disposa el català genuí, és a dir, el que està contingut dintre els límits de la seva evolució interna i la seva convergència natural amb el castellà.

També per criteris de versemblança, he renunciat a utilitzar casticismes decimonònics com els de Juli Vallmitjana per traduir termes argòtics. Així, per exemple, he traduït el terme col·loquial *Angola* (utilitzat per Burma Jones per referir-se a la Louisiana State Penitentiary) com a *presidi*, no com a *cangrí* (opció de Maria Antònia Oliver).

Un altre exemple amb voluntat de versemblança és l'ús deliberat de *palomites* per traduir *popcorn*, això que tant es menja als cines. La novel·la està escrita a finals de la dècada de 1970 i està situada a l'any 1963, i vaig considerar que traduir-ho per l'actual *crispetes* era un anacronisme.

Pel que fa als registres més vulgars, sovint he marcat contraccions i elisions, i he incorporat variants populars com *tenir de* (a *tenir que* no m'hi he atrevit); *des de que* i altres no-caigudes de *de* davant de *que*; *aixís*; *tindre* i *vindre*; *volguer* i *poguer*; *donc* (or., occ. i bal.), *hi* (or. i bal.) i *vui* (Pir-or., or., occ. i bal.) –primera persona singular del present de *donar*, *haver* auxiliar i *voler* respectivament–; *enrecordar-se'n* i altres verbs similars; *díngú*, o *podé*. Encara que sempre parteixo del meu coneixement de la variant central, barceloní però ampliat a la meua Osona adoptiva, procuro que aquests vulgarismes que utilitzo siguin també d'ús en alguna de les altres variants.

Qualsevol traducció literària és un seguit de tries subjectives, però que per anar bé han de posseir una coherència general i uns principis bàsics justificats. És el que s'ha intentat en aquesta traducció. ♦♦

tories paral·leles trenades amb gràcia per l'autor. Hi ha Burma Jones, porter negre del Night of Joy, el tugiuri on els Reilly s'emborratxen la primera nit, i la Darlene, cambrera que té el somni de convertir-se en ballarina d'estripteis acompanyada d'una cacatua. Hi ha, també, les aventures de l'agent Mancuso, a qui els seus superiors obliguen a disfressar-se per ser més eficaç (curiosament, Mordecai Richler utilitzaria la mateixa estratègia a la diverti-

- 01. L'AUTOR DURANT L'ESTADA A PUERTO RICO.
- 02. AL CENTRAL PARK DE NOVA YORK.
- 03. ENVOLTAT D'AMICS.
- 04. TOOLE ALS 18 ANYS. LARC, UNIVERSITAT DE TULANE / COL. WALTER CARREIRO

díssima *The incomparable Atuk*, publicada el 1963). Finalment, entre els secundaris d'*Una confabulació d'imbècils* hi ha també l'estudiant Myrna Minkoff, amb qui Ignatius manté una curiosa relació d'amorodi, la veïna Santa Battaglia i el vell tradicionalista Claude Robichaux.

El pobre Kennedy Toole

La novel·la de Kennedy Toole és, encara ara, una experiència de lectura hilarant, que pivota al voltant de l'estupidesa refistolada d'Ignatius, emmarcada en una ciutat de Nova Orleans on la denúncia de l'explotació laboral i del racisme treuen el cap sense vergonya. Contrasta amb la trista història de l'autor, que es va acabar suïcidant als 31 anys sense aconseguir publicar l'obra. Només la persistència de la mare, Thelma Ducoing, va persuadir l'escriptor Walker Percy perquè hi fes un cop d'ull. Després de l'èxit, Kennedy Toole ha despertat l'interès de diversos biògrafs. L'últim ha sigut Cory MacLauchlin, de qui Anagrama presenta ara *Una mariposa en la màquina de escriure*, en què aprofundeix en "la vida tràgica" de l'autor –provant de defugir el sensacionalisme d'intents anteriors–, però també el creador capaç de construir l'esbojarrat món del llibre. Trenta-cinc anys després de la publicació, continua fascinant en gairebé 40 llengües i motiva escriptors: la literatura també pot ser provocativa, irreverent, imbecil. ♦♦

UNA PETITA TRIA DE MERAVELLES COL·LOQUIALS

